Mellékletek

A cigányság társadalmi helyzete Magyarországon és az Európai Unióban című tananyag feldolgozásához

Készítette: Cserti Csapó Tibor

1.1.

A társadalom különböző csoportjaival szemben megnyilvánuló előítéletekre irányuló kutatás eredményei

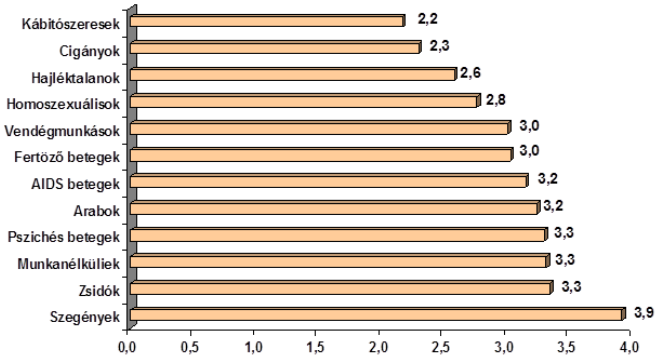

1. Rokonszenv skálák átlagai[1]
   (1=ellenszenv, 5=rokonszenv)

1.2.

A magyarországi cigányság demográfiai helyzete

[1] www.behsci.sote.hu/eloadasok/szociologia/aok5_09.ppt (2011. *11. 17)*

A teljes termékenységi arányszám (TRF) változása a cigányok és a teljes népesség körében (1970- 2002)

Év	Cigányok	Teljes népesség
1969-1970	n.a.	2,0
1990-1993	3,3	1,8
1995-1998	3,3	1,4
1999-2002	3,0	1,3

Forrás: Janky, B (2005): A cigány nők társadalmi helyzete és termékenysége. In: Nagy Ildikó- Pongrácz Tiborné- Tóth István György (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. SZCSEM-Tárki, Budapest, 136.-148.o.

1. ábra

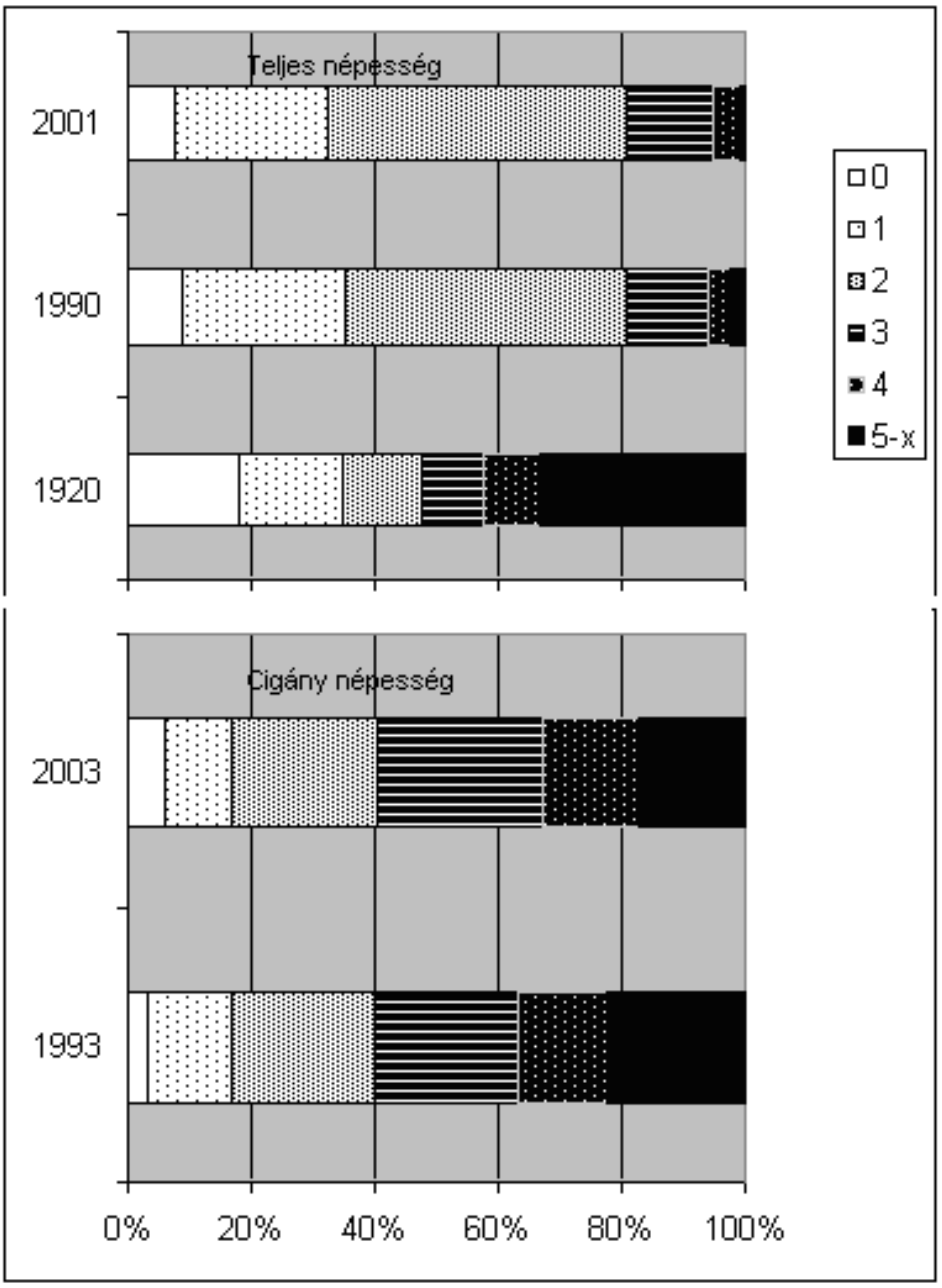

2. ábra: A házas nők megoszlása élve született gyermekeik száma alapján (Forrás: népszámlálási adatok, Kemény-Janky, Lengyel, 2004)

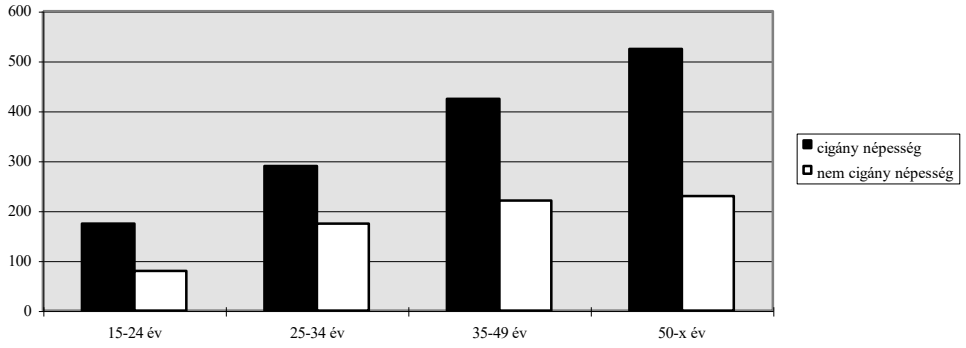

3. ábra: A 15 éves, vagy idősebb házas nőkre jutó élveszületett gyermekek száma (100 főre vetítve) (1990.) KSH 1990. évi népszámlálás adatai alapján

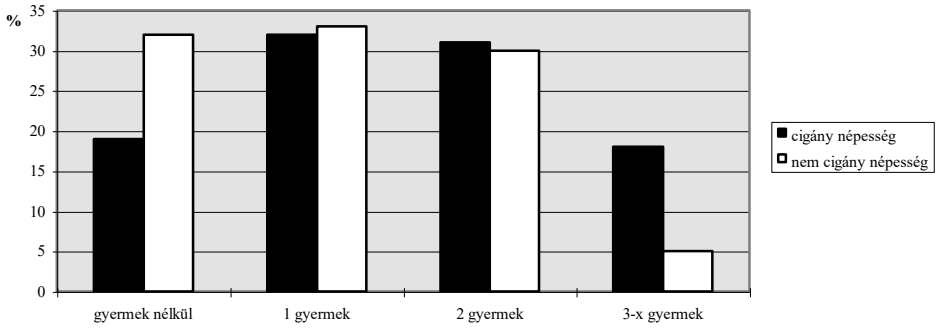

4. ábra: A családok a gyermekek száma szerint (1993.) (forrás: A cigányság helyzete, életkörülményei. KSH 1994.)

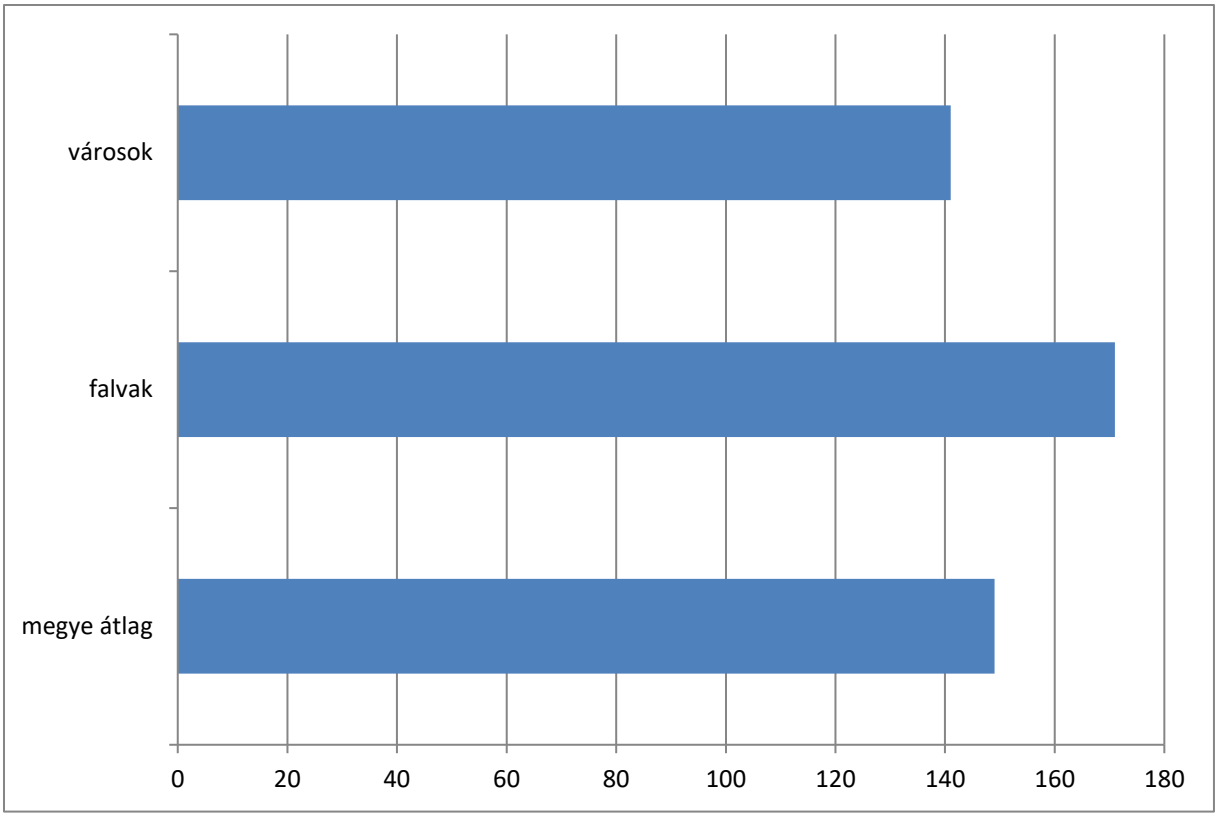

5. ábra: Átlagos gyermekszám Baranya megyében 2005-ben száz 15 éves és annál idősebb házas nő esetében a különböző településtípusokban (*forrás*: KSH)

	Teljes népesség (%)	Romák (%)
Budapest	**19,5**	**9,1**
Vidéki városok	**42,5**	**30,4**
Községek	**38,0**	**60,5**
Összesen	**100,0**	**100,0**

6. ábra: A teljes népesség és a romák településtípusok közötti eloszlása

(forrás: Havas Gábor 1999b: A kistelepülések és a romák. in: A cigányok Magyarországon. Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Budapest, pp. 163-204.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_ciganyok_magyarorszagon/pages/008_A_kistelepulesek_es_a_romak.htm

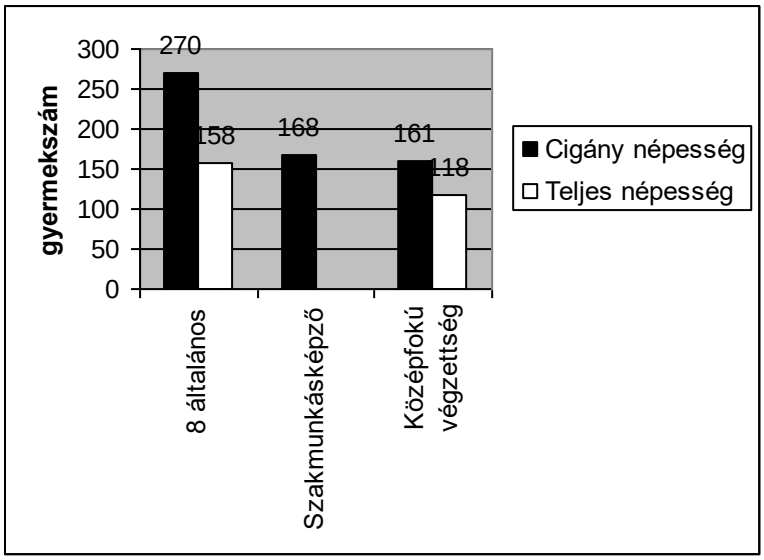

7. ábra: Száz 15 éves és idősebb cigány nő gyermekeinek a száma iskolázottság szerint (Forrás: KEMÉNY-JANKY-LENGYEL, 2004; KSH)

Életkor	0 osztály	1-7 osztály	8 osztály	Szmk. vagy szakisk.	Szak-közép vagy gimn.	Főiskola vagy egyetem	Összes
14-19	1,5	32,4	55,3	10,4	0,4	0,0	100
20-29	1,7	22,4	59,7	14,5	1,7	0,0	100
30-39	4,6	32,5	47,4	12,5	2,5	0,3	100
40-49	10,1	39,7	40,8	7,4	1,4	0,6	100
50-59	32,0	42,3	20,5	3,7	1,4	0,2	100
60-69	39,6	51,2	6,4	2,1	0,4	0,4	100
70-	50,9	40,2	7,8	1,0	0,0	0,0	100
Összes	**9,4**	**32,8**	**45,6**	**10,4**	**1,5**	**0,2**	**100**

8. táblázat: A cigány népesség iskolázottsága Magyarországon – 1993-94.

Forrás: Országos reprezentatív cigány vizsgálat (Kemény I. 1996.)

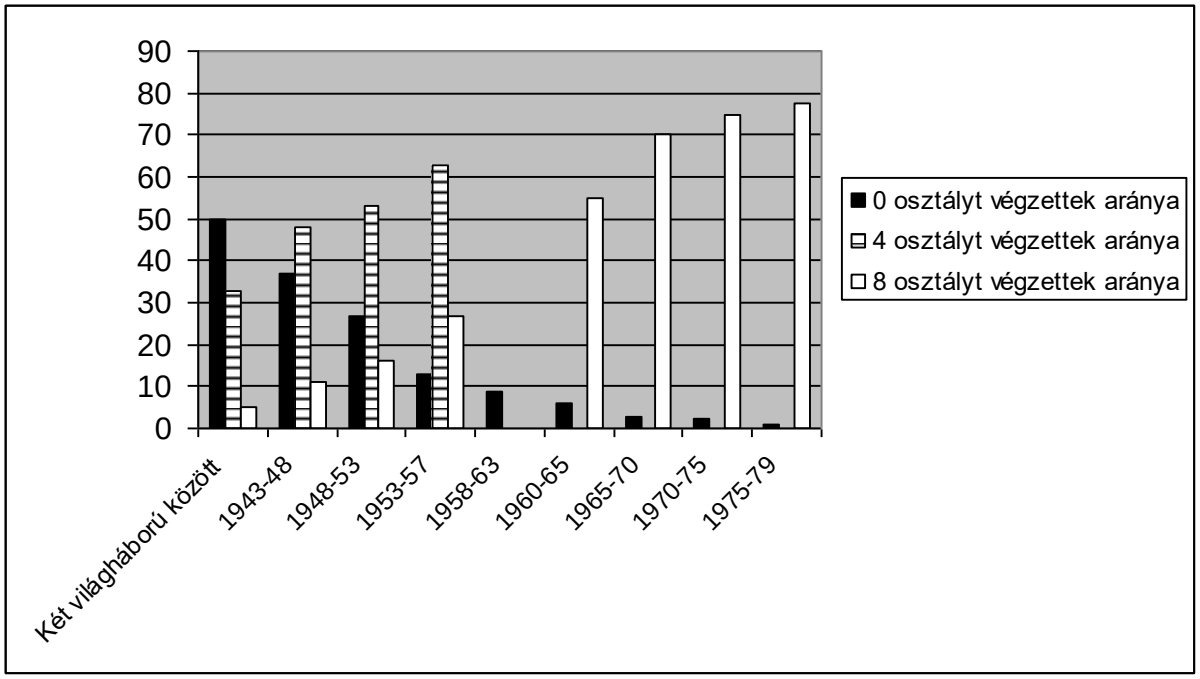

9. ábra: Különböző iskolázottsági szintek megoszlása a cigány népesség csoportjaiban aszerint, hogy mikor kerültek tanköteles korba
(Forrás: Kemény – Janky – Lengyel, 2004.)

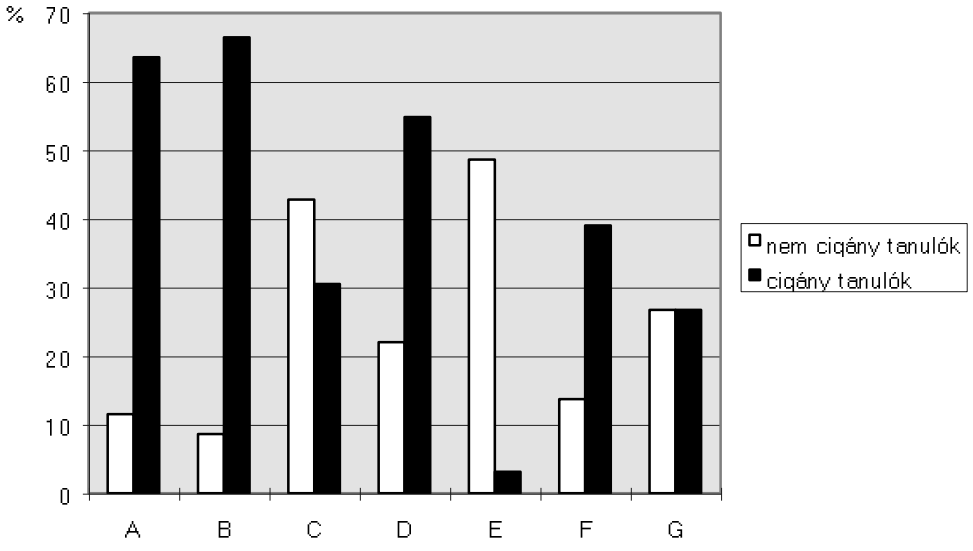

A - AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁT NEM FEJEZTÉK BE

B - AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁT BEFEJEZETTEK KÖZÜL NEM TANUL TOVÁBB

C - A 8. OSZTÁLY ELVÉGZÉSE UTÁN TOVÁBBTANULÓK KÖZÜL SZAKMUNKÁSKÉPZŐBE MEGY

D - KÖZÜLÜK A SZAKMUNKÁSKÉPZŐBŐL KIMARAD

E - A 8. OSZTÁLY ELVÉGZÉSE UTÁN TOVÁBBTANULÓK KÖZÜL KÖZÉPISKOLÁBA MEGY

F - KÖZÜLÜK A KÖZÉPISKOLÁT NEM FEJEZI BE

G - A KÖZÉPISKOLÁT VÉGZETTEK KÖZÜL FELSŐFOKON TOVÁBBTANUL

10. ábra: A cigány tanulók esély-egyenlőtlenségei az iskolarendszer különböző fokozatain (KERTESI G. 1995 alapján)

1.3.
Ábrák az európai cigányság demográfiai helyzetének feldolgozásához – Kiegészítő anyag

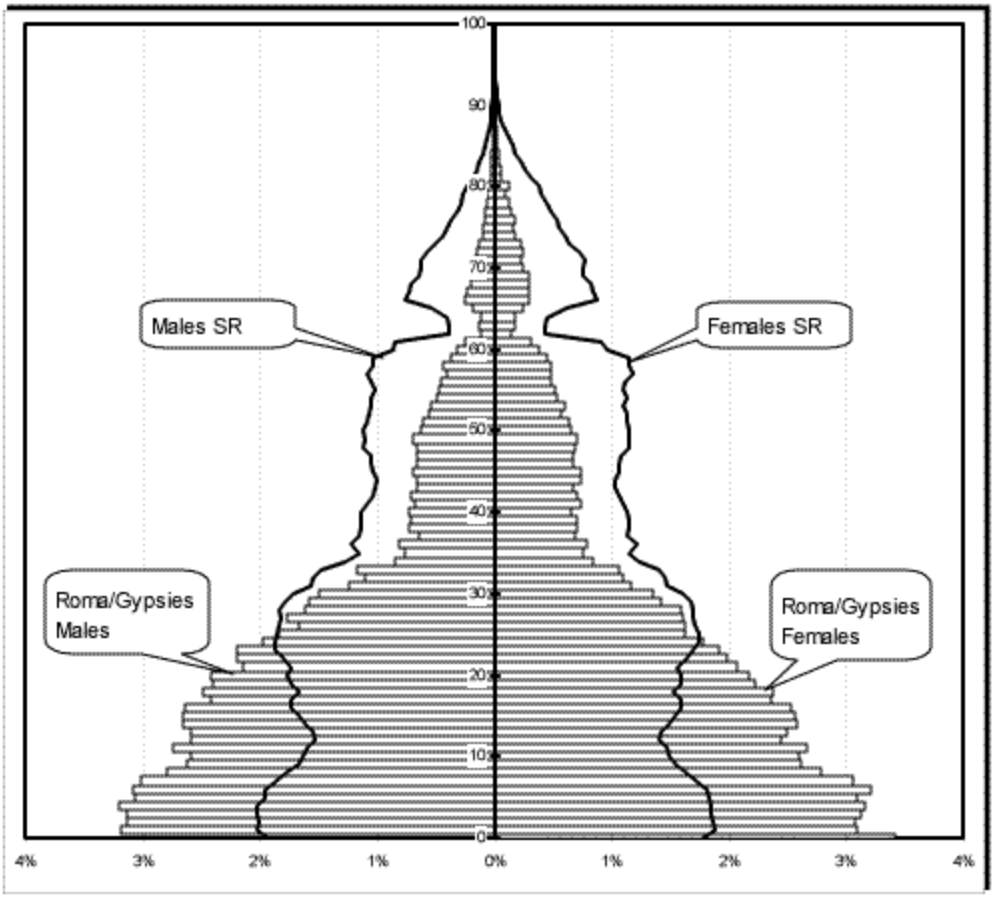

Szlovákia teljes népességének és roma népességének korszerkezete (népszámlálás, 1980) – Malaes SR=Szlovák Köztársaság férfi népessége; Females SR=Szlovák Köztársaság női népessége

forrás: Boris Vaňo: The Demographic Characteristics of Roma Population in Slovakia. INFOSTAT . Institute of Informatics and Statistics Demographic Research Centre, Edition: Akty, Bratislava, July 2001. http://www.infostat.sk/vdc/pdf/romeng.pdf

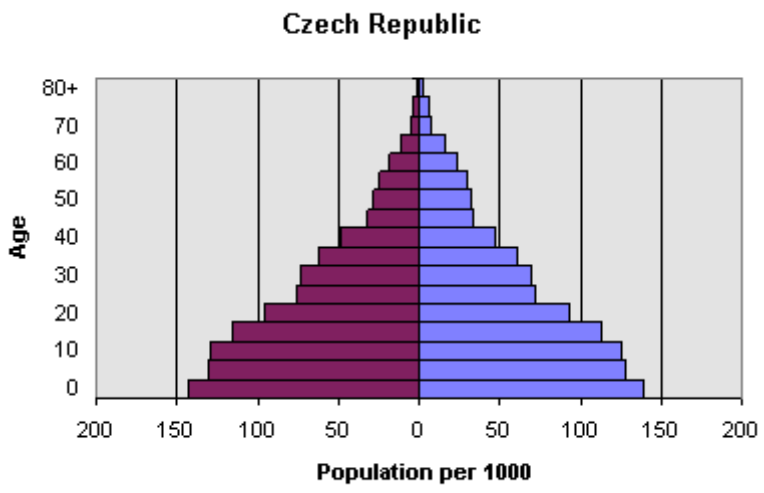

A Cseh Köztársaság cigány népességének korszerkezete

(Source of data: Population census 1991.)

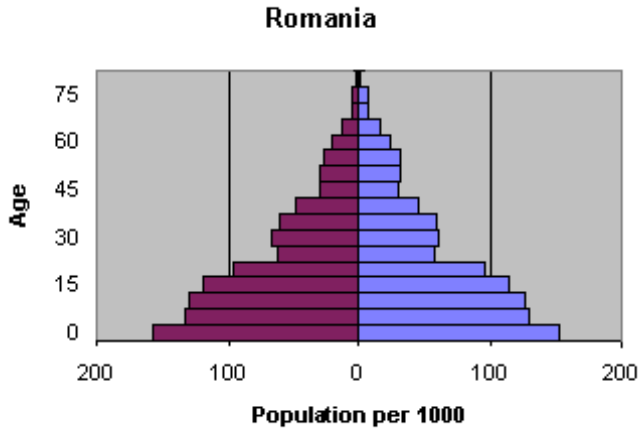

Románia cigány népességének korszerkezete

(Source of data: Population census 1992.)

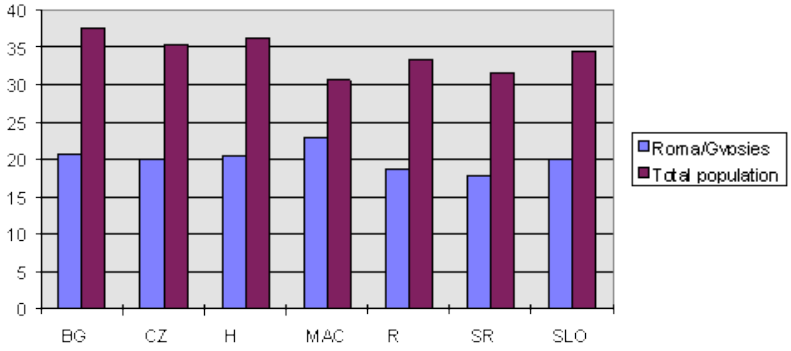

A roma/cigány népesség, valamint a teljes népesség átlagéletkora egyes európai országokban
(népszámlálások: Bulgaria 1992, Czech Republic 1991, Hungary 1990, "the former Yugoslav Republic of Macedonia 1994, Romania 1992, Slovakia 1991, Slovenia 1991)
forrás: The demographic characteristics of Roma/Gypsies in selected countries of Central and Eastern Europe. EUROPEAN POPULATION COMMITTEE (CDPO), Council of Europe, Committee of Ministers, 1999. https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=430167&Site=COE

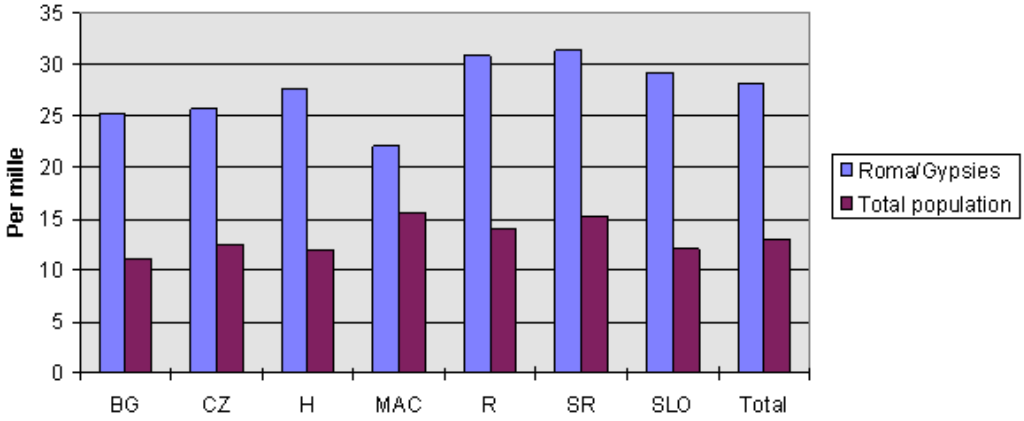

A roma/cigány népesség, valamint a teljes népesség születési arányszámai egyes európai országokban
(népszámlálások: Bulgaria 1992, Czech Republic 1991, Hungary 1990, "the former Yugoslav Republic of Macedonia 1994, Romania 1992, Slovakia 1991, Slovenia 1991)
forrás: The demographic characteristics of Roma/Gypsies in selected countries of Central and Eastern Europe. EUROPEAN POPULATION COMMITTEE (CDPO), Council of Europe, Committee of Ministers, 1999. https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=430167&Site=COE

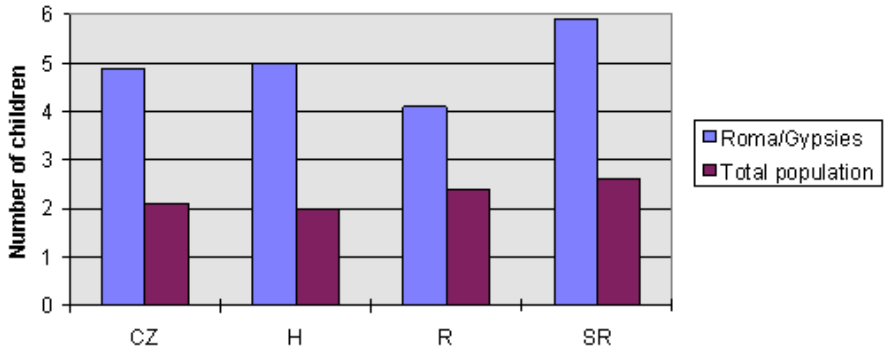

Az élveszületett gyermekek átlagos száma egy nőre vetítve a házas nők 45-49 éves csoportjára vetítve a roma/cigány népesség, valamint a teljes népesség esetében egyes európai országokban

(népszámlálások: Bulgaria 1992, Czech Republic 1991, Hungary 1990, "the former Yugoslav Republic of Macedonia 1994, Romania 1992, Slovakia 1991, Slovenia 1991)

forrás: The demographic characteristics of Roma/Gypsies in selected countries of Central and Eastern Europe. EUROPEAN POPULATION COMMITTEE (CDPO), Council of Europe, Committee of Ministers, 1999. https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=430167&Site=COE

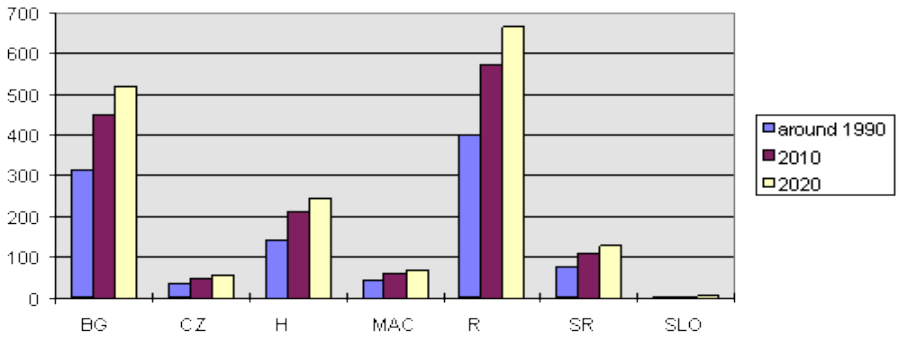

A roma/cigány népesség becsült létszáma egyes európai országokban 1990-re, 2010-re és 2020-ra (ezer főben)

(népszámlálások: Bulgaria 1992, Czech Republic 1991, Hungary 1990, "the former Yugoslav Republic of Macedonia 1994, Romania 1992, Slovakia 1991, Slovenia 1991)

forrás: The demographic characteristics of Roma/Gypsies in selected countries of Central and Eastern Europe. EUROPEAN POPULATION COMMITTEE (CDPO), Council of Europe, Committee of Ministers, 1999. https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=430167&Site=COE

1.4.
Teszt a demográfia témaköréhez

1.	Magyarországon a 20. század második felében a teljes népesség körében a születések számának	igaz	hamis

	folyamatos csökkenése volt jellemző.		
2.	Magyarországon a 20. század második felében a cigány népesség körében a születések számának folyamatos emelkedése volt jellemző.	igaz	hamis
3.	A többségi társadalom normáihoz és értékeihez való lassú alkalmazkodás, a modernizáció, a hagyományos közösségek felbomlása és az értékek átalakulása hatására a 20. század végén már egy lassú csökkenő tendencia mutatható ki a cigányság gyermekszámaiban.	igaz	hamis
4.	A nem cigány népesség demográfiai viselkedéséhez közelít lassan a hazai cigány népesség is napjainkban.	igaz	hamis
5.	A demográfiai magatartásnak erősen etnikus jellegzetességei vannak.	igaz	hamis
6.	A demográfiai jellegzetességek és különbségek elsősorban társadalmi-gazdasági háttértényezők mentén mutathatók ki.	igaz	hamis
7.	A cigány nőkre statisztikailag a korábbi gyermekvállalás jellemző, de előbb is fejezik be termékeny életszakaszukat.	igaz	hamis
8.	Az átlagos gyermekszám statisztikailag összefügg azzal is, milyen típusú és nagyságú településen lakik valaki.	igaz	hamis
9.	A hazai cigányság nagyobb része falvakban él, a demográfiában is tradicionálisabb mintákat követ.	igaz	hamis
10.	Az átlagos gyermekszám, a gyermekek vállalásának életkora a hazai teljes népességnél összefügg az iskolázottsággal, míg a cigányoknál nincs ilyen összefüggés.	igaz	hamis
11.	Az alacsonyabban iskolázottak etnikai hovatartozástól függetlenül több gyereket vállalnak és fiatalabb korban. Ez is okozhatja a demográfiai különbségeket, mert a cigányok iskolázottsága egy kicsivel elmarad a hazai össznépességétől.	igaz	hamis

12.	A cigány népesség iskolázottsági szintje jelentősen elmarad az ország össznépességétől.	igaz	hamis
13.	A magasan iskolázott, képzett rétegek gyermekvállalása kitolódik és kevesebb gyermeket is vállalnak. Ez a magasabban iskolázott cigányoknál is hasonlóképpen alakul.	igaz	hamis
14.	Az iskolázottsági mutatók terén elsősorban a középiskolai és felsőfokú végzettségek esetében figyelhető meg különbség a cigány népesség és az ország össznépessége között.	igaz	hamis
15.	Az iskolázottsági mutatók különbségei a fiatalabb nemzedékek esetében egyre markánsabban megfigyelhetők.	igaz	hamis

2.1.

A cigány népesség letelepedésének okai

HERMANN Antal az 1893-as cigányösszeírásról írt elemzésében írja, hogy Erdély felől két sűrűbben lakott terület ágazik be az ország belső területei irányába. Egyik az Alföld északi, északkeleti részén a hegységperem előterében, másik az Alföld déli részén a Romániával, s az egykori Szerbiával határos vidék.

a) A szerző leginkább **<u>természetföldrajzi okok</u>**kal magyarázza, miért pont e területeken helyezkednek el nagyobb számban cigányok: szerinte sem a nehéz megélhetést biztosító hegyvidék, sem a teljes síkság nem felel meg a "czigány természetnek", s ezzel, a földrajzi környezet által nyújtott feltételek (a cigány **<u>mesterségek</u>** űzéséhez szükséges **<u>alapanyagok</u>**) meglétével, vagy hiányával magyarázható, mely tájakon telepedtek meg a cigányok.
b) A letelepedésben másrészről fontos tényező társadalmi-gazdasági környezet, ezt is vizsgálnunk kell. Például az a körülmény, hogy az egyes vármegyék, községek **<u>közigazgatási</u>** apparátusai egymástól igen eltérő módon viszonyultak a múltban a cigánysághoz. Egyes helyeken üldözték őket, szigorúbban végrehajtották a központi kormányzat rendeleteit, más helyeken elnézőbbek voltak velük szemben. Ez a körülmény az egyes források szerint szintén hozzájárulhatott a mai megoszlás történelmileg megalapozott különbségeihez. Természetes, hogy a cigányok mindig olyan területre húzódtak, ahol a helyi közigazgatási szervek kevesebbet zaklatták őket, vagy enyhébben hajtották végre a központi rendelkezéseket.

c) A megtelepedésben szerepet játszhatott ezen kívül a **helyi gazdaság fejlettsége, szerkezete**, az ország különböző vidékei közötti eltérései is. Az Észak-Dunántúlon a polgárosodottabb társadalmi rend, a fejlettebb ipar és agrárgazdaság kevesebb megélhetési lehetőséget nyújtott. A Dél-Alföldön az intenzív földművelő gazdaság, a helyi kisgazdák puritán életmódja sem kedvezett a cigány iparnak, mesterségeknek, s emiatt a vándorló cigány iparosok megjelenésének. E szempontból a gazdaságilag kevésbé fejlett országrészek lakossága által jelentett **felvevőpiac** indukálhatta a cigány csoportok ottani erősebb megjelenését.

d) Letelepedésükre hatott **a környék lakosságának befogadó készsége**, az adott települések eredeti lakossága is, vagyis hogy magyar, vagy inkább nemzetiségi lakosság lakta a településeket. Ez utóbbi kevésbé volt befogadó. Ezért a valaha németek által lakott településeken pl. napjainkig szórványban van csak jelen cigány népesség, míg a korábban is magyar lakosság által lakott falvakba jóval korábban és nagyobb számban költöztek be. (Cserti Csapó T, 2011)[2]

2.2.

Magyarország cigány lakosságának megyék szerinti eloszlása és annak változásai 1893-tól

	Cigány lakosság száma (fő)					Cigány lakosság aránya (%)			
	1893[3]	1978[4]	1984[5]	1993[6]	2011[7]	1893[8]	1978[9]	1984[10]	2011[11]
Budapest	kb. 600	30 000	41 337	38 450	9834	0,12	1,40	2,90	0,5

[2] - Cserti Csapó Tibor (2011): A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben. Metszéspontok. szerk.: Forray R Katalin; Meleg Csilla; Kéri Katalin; Barakonyi Károly; Bárdossy Ildikó; Héjj Andreas. ISBN 9 786155 181412, PTE BTK Oktatáskutató Központ és a Virágmandula Kft., Pécs, 254 p.

http://www.digitalbooks.hu/e-book/egyetemi-tankonyv/jegyzet/szociologia/a-cigany-nepesseg-a-gazdasagi-tarsadalmi-terszerkezetben

[3] A Magyarországban 1893. január 31-én végrehajtott Czigányösszeírás eredményei. Magyar Statisztikai Közlemények IX. kötet. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1895.

[4] Tanácsok becslései alapján
[5] Tanácsok becslései alapján
[6] A cigányság helyzete, életkörülményei. KSH 1994.
[7] KSH 2011. évi népszámlálás, önbevallás!
[8] A Magyarországban 1893. január 31-én végrehajtott Czigányösszeírás eredményei. Magyar Statisztikai Közlemények IX. kötet. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1895.
[9] Tanácsok becslései alapján
[10] Tanácsok becslései alapján
[11] KSH, 2011. évi népszámlálás, önbevallás!

Baranya	3 978	22 000	23 495	16 955	8403	1,32	5,00	5,43	2,1
Bács-Kiskun	4 446	10 000	10 200	14 043	5649	1,14	1,70	1,81	10,7
Békés	3 817	9 000	9 896	6 226	4725	1,07	2,10	2,31	1,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	8 698	65 000	73 906	54 599	29317	2,13	6,80	9,23	4,2
Csongrád	2 878	6 000	7 360	6 684	2548	0,88	1,40	1,62	0,6
Fejér	2 076	5 000	6 214	7 743	3435	0,90	1,30	1,47	0,8
Győr-Moson-Sopron	2 052	4 000	3 880	1 326	1810	0,72	0,80	0,90	0,4
Hajdú-Bihar	3 680	17 000	21 990	44 200	9090	1,14	3,10	3,98	1,6
Heves	3 255	17 000	18 013	26 975	9475	1,43	5,00	5,20	3,0
Jász-Nagykun-Szolnok	5 125	21 000	21 815	12 977	9508	1,50	4,80	4,94	2,4
Komárom-Esztergom	1 501	6 000	6 765	4 974	439	0,63	1,90	2,09	0,1
Nógrád	2 356	16 000	17 665	24 163	7591	1,67	6,40	7,45	3,7
Pest	3 456	20 000	22 119	12 478	10322	0,87	2,10	2,25	0,8
Somogy	2 111	20 000	20 548	25 384	8127	0,73	5,40	5,75	2,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	8 331	36 000	41 770	49 515	22186	2,53	7,00	7,13	4,0

Tolna	1 995	11 000	10 396	9 584	4368	0,77	4,10	3,88	1,9
Vas	2 065	6 000	6 614	4 041	1417	0,95	2,10	2,33	0,5
Veszprém	1 417	7 000	7 030	4 215	2610	0,55	1,60	1,80	0,7
Zala	1 111	6 000	8 987	29 163	3547	0,47	2,50	2,84	1,3
Összesen	64 948	325 000	380 000	393 715	156094	1,08	3,04	3,56	1,5

11. ábra: Magyarország cigány lakosságának megyék szerinti eloszlása és annak változásai 1893-tól

2.3.

Magyarország megyéi

Budapest
Baranya
Bács-Kiskun
Békés
Borsod-Abaúj-Zemplén
Csongrád
Fejér
Győr-Moson-Sopron
Hajdú-Bihar
Heves
Jász-Nagykun-Szolnok
Komárom-Esztergom
Nógrád
Pest
Somogy

Szabolcs-Szatmár-Bereg
Tolna
Vas
Veszprém
Zala

2.4.

A hazai cigányság elhelyezkedésének területi változásai és annak okai a XX. században

A XX. században azután a hagyományos cigány mesterségek térvesztésével összefüggésben, különösen a szocialista iparosítás keretei között egyre kevésbé hatottak a természeti tényezők és egyre fontosabbak lettek a területi átstrukturálódás folyamatában a gazdasági meghatározottságok vagy a nagypolitika beavatkozásai. A telepfelszámolások nem rendezték át markánsan a területi szóródást, hiszen elsősorban a közeli településekre kerültek az egykori telepeken élők. A szocialista nehézipar fejlesztése, az új iparosodó térségek felé vonzotta a többségi mellett a cigány munkaerő egy részét is. A migrációs folyamatokban vonzerőként egyik oldalról a jobb megélhetés reménye, a jobb kereset, a munkahely (iparosítás, nagy beruházások ideje, építkezéseken segédmunkásként könnyebben el tudtak helyezkedni) jelentkezett, míg a másik oldalról a taszító erők, a rurális térségek gazdaságának fejletlensége, a mezőgazdaság kollektivizálása, gépesítése miatt a munkalehetőségekből egyre inkább kiszoruló cigányság megélhetési nehézségei hatottak.

A rendszerváltozás után viszont ez a vándorlási irány megfordul és a korábbi gazdasági rendszer válsága, a nehézipari üzemek bezárása közepette a nagyvárosi, vagy depressziós nehézipari térségekből kiszorulók a vidéki, hátrányos helyzetű falusi térségeket választják letelepedési helyükül.

Mindezekkel együtt elmondható, hogy a hagyományos földrajzi elhelyezkedésük kevésbé változott (ahogy az elmúlt századokban, úgy továbbra is az Észak-Magyarországi régió, az Észak-Alföld, valamint Dél-Dunántúl területén élnek a legnagyobb számban), inkább az egyes területek közötti arányaik tolódtak el. (Cserti Csapó T, 2011)[12]

[12] - Cserti Csapó Tibor (2011): A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben. Metszéspontok. szerk.: Forray R Katalin; Meleg Csilla; Kéri Katalin; Barakonyi Károly; Bárdossy Ildikó; Héjj Andreas. ISBN 9 786155 181412, PTE BTK Oktatáskutató Központ és a Virágmandula Kft., Pécs, 254 p.

3.1.

A szegregáció

Szegregációnak a településszociológia azt a jelenséget nevezi, amelynek során a különféle társadalmi rétegek lakóhelye térbelileg elkülönül. Az adott terület, település, vagy városrész, amelyben egy sajátos népcsoport koncentrálódik, területileg és szociológiailag is fokozatosan elhatárolódik a településhálózat, illetve a város többi részétől. A társadalmi távolság ily módon térbeli távolsággá is válik. (KULCSÁR K. 1981.)

A szegregáció tehát a társadalmi rétegek térbeli elkülönülése, meghatározott városrészek, vagy területek társadalmi struktúráján belül egy-egy réteg városi, illetve összterületi arányához viszonyított túlsúlya. A szegregáció a lakóhelyi és az életkörülmények szintkülönbségét, társadalmi hátrányokat jelent, mert felerősíti a társadalmi-strukturális helyzetből adódó különbségeket. (FARKAS J. 1996.)

A városszociológia kialakulásában és a szegregáció jelenségeinek vizsgálatában döntő jelentőségű volt az ún. **chicagói iskola**.

Chicago rohamosan fejlődő nagyvárossá vált a két világháború közötti időszakban, és a gyors városnövekedéssel együtt megjelentek a súlyos nagyvárosi problémák. Ezen negatív jelenségek felismerése ösztönözte a chicagói szociológusokat, hogy megpróbálják a bajok okait megtalálni és az orvoslásuk lehetőségeit kimunkálni. Robert E. Park, Ernest W. Burgess és Roderick D. McKenzie mutatott rá 1925-ben, hogy a város térbeli szerveződésében törvényszerűségek mutathatók ki, ahol a környezeti viszonyok, a tér szerkezete, fizikai struktúrája, az élet tárgyi feltételei meghatározó erővel bírnak. E felfogást humánökológiának nevezték el, hiszen a biológia egyik ágának, az élőlények és környezetük viszonyát vizsgáló ökológiának az analógiájára épült, annak szemléletét és kategóriáit alkalmazták az emberi társadalomra. (FARKAS P. 1999.)

Elméletük igazolása céljából számos kutatást végeztek a településszerkezet és a társadalmi struktúra, valamint kapcsolatuk feltárására. Megállapították, hogy a városok belső térbeli szerkezete differenciált és bizonyos általános szabályszerűségeket mutat, mely különbség elsősorban a városi élet funkcióinak (lakóhely, munkahely, üzleti élet...) térbeli elkülönüléséből adódik. Megszülettek a **klasszikus városmodellek.** Ezek közül az első a koncentrikus zónák modellje (Burgess). E szerint a városok központjában csoportosulnak az igazgatás, üzleti élet és a szórakozás funkciói, itt a legintezívebb a térkihasználás (központi munkahelyöv), ezt a

---

http://www.digitalbooks.hu/e-book/egyetemi-tankonyv/jegyzet/szociologia/a-cigany-nepesseg-a-gazdasagi-tarsadalmi-terszerkezetben

belvárost az ún. átmeneti övezet veszi körül, Ez korábban viszonylag jó lakásokat magában foglaló bérházak területe volt, ám fokozatosan leromlott és hatalmas, de napjainkra már általában rossz állapotban lévő bérházaiban a vidékről felvándorolt munkások, valamint csavargók és bűnöző elemek élnek, ezért itt összpontosulnak a társadalmi problémák is. (A leromlás folyamata törvényszerű: az üzleti negyed közelében fekvő bérházakat nem érdemes restaurálni, hiszen az üzleti negyed terjeszkedése e telkek árának jelentős értéknövekedésével kecsegtet, a lakóházak értéke viszont csökken, hiszen azok valószínűleg szanálásra, lebontásra kerülnek. Az így leromló bérházakból elköltözik a magasabb jövedelmű népesség, s helyükre, a rohamosan értéktelenedő, s ezért könnyebben megszerezhető lakásokba a máshonnan kiszoruló csoportok költöznek. A leromlott városrészeket nevezzük angol szóval slum-nak.) A következő övezet az ipari munkások otthona, majd ezt követik a gazdag társadalmi rétegek villanegyedei, végül a város szélén az elővárosok és kertvárosok találhatók.

Szinte a modern nagyvárosok születésével egyidős az a jelenség, hogy belső negyedeik a tercier szektor, a szolgáltatások gyújtópontjaivá válnak. Amíg a városok centrumai egészen XIX. század közepéig döntően hatalmi, igazgatási, vallási vagy piaci központok voltak, addig a modern nagyvárosok központjait a szolgáltató ágazatokhoz tartozó intézmények, azok szűk területre való összezsúfolódása jellemzi. (CSÉFALVAY, 1994) A centrumban elhatárolható egy kiugróan magas telekárakkal jellemezhető terület, a központi üzleti negyed, CBD (central business district). Jellemzője a kiugróan magas nappali népesség. Innen kifelé haladva a telekárak fokozatosan csökkennek, ezt a szabályszerű változást csak a kivezető utak csomópontjaiban keletkezett városrészközpontok módosítják. A városnövekedés intenzív korszakában az új lakóépületek építésére természetesen a peremterületeken volt több hely, közben a belső városrészek lakásállomány elöregedett, ezek felújítására nem maradt pénz.

Ha a városrész már nem tudja ellátni korábbi funkcióját, megindul az ottani infrastruktúra romlása, s azzal párhuzamosan a hátrányos helyzetű rétegek megjelenése. Az amerikai szociológiai szakzsargon ma blight-nak, penészgombának nevezi, a rohamos gyorsasággal terjedő jelenséget. (CSÉFALVAY, 1994)

A **szegregáció**t általában megelőzi és kíséri a városrész lakosságának kicserélődése, viszonylag ritka eset, hogy egy újonnan felépült (általában exkluzív) negyedbe csak bizonyos társadalmi csoport tagjai költözzenek be. Előbb csak szórványosan figyelhető meg egy adott társadalmi csoport megjelenése a városrészben, de az ott élő eredeti népesség tolerancia küszöbét még nem éri el az alacsonyabb presztizsű népcsoport jelenléte – ez az ún. koncentráció fázisa. Majd egyre nagyobb hullámokban költözik be az új csoport. Ezzel párhuzamosan lassan indul a korábbi lakosság elköltözése, ez a lakáspiacon az ingatlanok árának csökkenését indukálja, a beáramló népesség aránya lassan eléri az eredeti lakosság „tolerancia küszöbét", majd a folyamat felgyorsulva rohamos kimenekülésre kerül sor. Meghatározható egy törési pont, amikor a két eltérő népességcsoport arányában hirtelen fordulat áll be. Ezt Kipp-pontnak nevezi a szakirodalom. Innentől lép át a folyamat az invázió szakaszába, amelyet az egyre gyorsabb kiköltözés, az eredeti népesség rohamos elmenekülése jellemez a lakókörnyezet átalakulása, a

szolgáltatások minőségének romlása, az épületállomány romlása, a munkáltatók, intézmények elvándorlása miatt, ugyanakkor a zuhanó ingatlanárak következtében egyre gyorsabb a másik csoport beáramlása. A folyamat a szukcesszió fázisában éri el tetőfokát, amikor lezajlott a teljes lakosság kicserélődése.

A jelenséget amerikai nagyvárosok színesbőrű lakosságának megjelenése esetén vizsgálták, de a folyamat általánosítható más országok más etnikai, nemzetiségi csoportjainak vagy társadalmi rétegeinek térbeli mozgásfolyamataira is. Kezdetben a színesbőrű lakosság aránya eléri az 5%-ot, ennek hatására csökkenni kezd a lakások piaci ára a városnegyedben, Az őslakos fehér bőrű, középosztálybeli lakosság még tolerálja, ha a színesbőrűek aránya 5-25% között mozog, amikor azonban a beköltözők aránya eléri ezt a töréspontot, a korábbi lakosság pánikszerű menekülésbe kezd, eladják lakásaikat, s azok értékcsökkenése felgyorsítja a szegényebb fekete népcsoport beköltözését is. (CSÉFALVAI, 1994)

A szegregálódott városrészen belül kialakulhat egy sajátosan zárt, szubkultúrával leírható társadalom, amit gettónak nevezünk. A gettó kialakulása egy öngerjesztő pozitív visszacsatolási folyamat eredményeként értelmezhető. Az ördögi kör a társadalmi csoport (általában faji-etnikai dimenziókban értelmezhető) munkaerőpiaci hátrányos megkülönböztetésével indul. A csoport tagjai alacsony szakképzettségűek, ezért rosszul fizetettek, magasabb köztük a munkanélküliek aránya. A második állomás, amikor az adott városrészben található munkahelyek száma csökkenni kezd, az ipari és üzleti létesítmények elhagyják a területet, ezt csak fokozza a középosztály meginduló elköltözése, meghatározóvá válnak a szegényebb társadalmi rétegek. Harmadik lépcsőben a vizsgált etnikai csoport tagjai hátrányt szenvednek a lakáspiacon, nincs módjuk elköltözni alacsony jövedelmeik miatt. Megindul a slumképződés. A negyedik állomáson a csoport hátrányba kerül a közszolgáltatások terén is, hiszen a leromlott városrészben rohamosan csökkennek az ingatlanárak, ezzel párhuzamosan az önkormányzati bevételek is. Kevesebb forrás jut a közszolgáltatások szinten tartására, pl. elköltöznek a jobb iskolák. Az ötödik állomáson az építészeti környezet leértékelődését követően a deviancia, vandalizmus, kriminalitás is megjelenik. A teljes elszigetelődés a hatodik fázisban - mintegy védekezésül megszüli a belső összetartozást erősítő sajátos érték és normarendszerrel rendelkező szubkultúráját. (CSÉFALVAI, 1994)[13]

[13] *Irodalom:*

Cséfalvay Zoltán: A modern társadalomföldrajz kézikönyve. IKVA, Budapest, 1994

Farkas János 1996: Építészet-, település- és városszociológia. BME Szociológia Tanszék, Budapest

Farkas Péter 1999: Település- és környezetszociológia. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest

Kulcsár Kálmán 1981: Szociológia. Kossuth Könyvkiadó, Budapest

3.2. Településszociológiai fogalmak definiálása

A felsorolt fogalmakat írja a definíciója elé!

CBD (central business district); chicagói iskola; gettó;humánökológia; invázió; kipp-pont; koncentráció; koncentrikus zónák modellje; slum; szegregáció; szukcesszió

1.		A településszociológiában azt a jelenséget nevezük így, amelynek során a különféle társadalmi rétegek lakóhelye térbelileg elkülönül.
2.		A városszociológia kialakulásában és a szegregáció jelenségeinek vizsgálatában döntő jelentőségű humánökológiai irányzat az 1920-as 1930-as évek amerikai szociológiájában.
3.		Településszociológiai irányzat, a biológia egyik ágának, az élőlények és környezetük viszonyát vizsgáló ökológiának az analógiájára épült, annak szemléletét és kategóriáit alkalmazták az emberi társadalomra.
4.		(E. W. Burgess). A városok központjában csoportosulnak az igazgatás, üzleti élet és a szórakozás funkciói, itt a legintenzívebb a térkihasználás (központi munkahelyöv), ezt a belvárost az ún. átmeneti övezet veszi körül, általában rossz állapotban lévő bérházaiban a vidékről felvándorolt munkások, valamint csavargók és bűnöző elemek élnek, ezért itt összpontosulnak a társadalmi problémák is. A következő övezet az ipari munkások otthona, majd ezt követik a gazdag társadalmi rétegek villanegyedei
5.		Az elértéktelenedő, műszakilag elavuló, leromlott városrészeket angol megnevezése.
6.		Magas telekárakkal jellemezhető terület, a központi üzleti negyed. Jellemzője a kiugróan magas nappali népesség
7.		A szegregáció első fázisa. Előbb csak szórványosan figyelhető meg egy adott alacsonyabb presztízsű társadalmi csoport megjelenése a városrészben, de az ott élő eredeti népesség tolerancia küszöbét még nem éri el jelenlétük intenzitása.
8.		Törési pont, amikor a két eltérő népességcsoport arányában hirtelen fordulat áll be.
9.		A szegregáció köztes fázisa, amelyet az egyre gyorsabb kiköltözés, az eredeti népesség rohamos elmenekülése jellemez a lakókörnyezet átalakulása, a szolgáltatások minőségének romlása, az épületállomány romlása, a munkáltatók, intézmények elvándorlása miatt, ugyanakkor a zuhanó ingatlanárak következtében egyre gyorsabb a másik csoport beáramlása.
10.		A szegregáció tetőfoka, befejező fázisa, amikor lezajlott a teljes lakosság kicserélődése.
11.		A szegregálódott városrészen belül kialakuló, zárt, szubkultúrával leírható társadalom. Mintegy védekezésül megszüli a belső összetartozást erősítő sajátos érték és normarendszerrel rendelkező szubkultúráját, melyben a deviancia, vandalizmus, kriminalitás mindennapos jelenséggé válnak.

3.3.

Szegregáció és a cigányság Magyarországon, szegregációs típusok

Magyarországon az elkülönülő lakóhelyválasztás - köszönhetően a cigány és nem cigány népcsoport közötti társadalmi távolságnak, az előítéletek, támadások miatti befelé forduló, zárt közösségeknek - mindig is jellemző volt a cigány népesség körében.

Már a Mária Terézia-féle letelepítésre irányuló rendeletek tiltották a telepszerű, szegregált letelepítést. Mégis ebben a korban indult meg a telepek képződésének máig tartó folyamata. (Somogy megyében az 1779. évi összeírás még csak egyetlen telepet ír le, a XX. sz. első felében már több mint százról tudunk.)

Az 1893. évi felvétel adatai szerint az állandóan letelepedett cigányok a községek közel 40%-ában nem elkülönülten, hanem a lakossággal vegyesen laktak, 64%-uk házban élt. Ezek a viszonylagos integráltság jelei.[14] (POMOGYI L. 1995) Az 1900-as évek első felében a települési elkülönültséget mintegy 90 százalékosra becsülhetjük. (CSALOG ZS. 1997) Ez elsősorban a cigánytelepek jelenségét jelentette.

a) Tekintsük ezt a cigányok elkülönült lakóhelyválasztásának első típusaként.

Megfigyelhető, hogy a cigányok folyamatosan költöznek be az elmúlt évtizedekben a telepekről a települések belterületeire, ám ezt a tendenciát mérsékli az utóbbi időszakban a belterületekről kifelé irányuló majdnem olyan magas migráció. (JANKY B. 1999) A településekre irányuló beköltözést a politika is előmozdította az 1960-as évek elején indult telepek felszámolására irányuló kampányával. A telep-felszámolási törekvések, elsősorban a kamatmentes kölcsönök nyújtására alapozott családiház-építési program kétségtelen eredményeket is hozott, a telepi életforma újratermelődése azonban mégis megfigyelhető. Sok telep, részben a kölcsönakció nyomán, részben az 1960-as évek végén kibontakozó gazdasági konjunktúrával és a jobb munkavállalási lehetőségekkel összefüggésben nagyrészt felszámolódott, de új telepek is létrejöttek. (BEREY K. 1991)

A telepfelszámolások ügye az 1960-as évek elején került napirendre. Az átfogó politikai reformkoncepció keretében megszületett a 15 éves lakásfejlesztési program, amelynek törvénybe iktatását követte az 1961-es MSZMP-határozat a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról. Ha összehasonlítjuk a hivatalos telepnyilvántartás idősoros adatait, az akció nagyon eredményesnek tűnik. Amíg 1964-ben 48 966, addig 1984-ben már csak 6277 felszámolandó telepi lakást írtak össze. 1964-ben még 222 160 fő, 1984-ben már csak 42 066 személy élt felszámolandónak minősített telepi lakásban. Ám a hivatalos statisztika mögött a valóság ennél kevésbé volt rózsás. Telepnek a rendeletek a térbeli szempontból elkülönülő, legalább négy, a szociális követelményeknek meg nem felelő lakást tartalmazó településrészt tekintették. A helyzetfelmérés során nem vették számításba az

[14] A Magyarországon 1893. január 31-én végrehajtott czigányösszeírás eredményei. Magyar Statisztikai Közlemények, Új folyam, IX. kötet. 1895

elfogadhatatlan lakásállomány teljes körét, csak a jelenség térbeli szempontból koncentrált, látványos megjelenési formáját vették célba. (BEREY K. 1991)

Az 1980-as években már általános hanyatlást lehetett megfigyelni az építkezések, a lakástermelés terén, a telepeken lakók építkezései is lefékeződtek, sok helyen a telepfelszámolódás folyamata megállt, sőt visszafordult. Az építkezések üteme lelassult.

- Az építési anyagárak emelkedésével nem tudott lépést tartani a telepi lakosság kereseti színvonala. Nehézkessé vált a lakásépítési kölcsönökhöz szükséges magánerő előteremtése.

- Az ingatlanárak emelkedése miatt a lakásvásárlási hitel mértéke rosszabb műszaki állapotú lakás vásárlása esetén is alacsonynak bizonyult.

- Megoldhatatlannak bizonyult a növekvő számú nem munkaképes korú, idős, beteg lakosok áttelepítése, akik semmiféle anyagi háttérrel nem rendelkeztek. A helyi tanácsoknak nem volt pénzügyi fedezetük a lakáshelyzet megoldására, s az érintettek egy része nem is volt hajlandó megszokott környezetét feladva vállalni az elköltözést.

- A telepi épületek lebontására nem kerülhetett sor, mert azokat több család lakta, s közülük csak némelyik tudott az akciókba bekapcsolódni. (HUSZÓCZY. 1983)

Az 1980-as évek elején az egész országban holtpontra jutott tehát a telepfelszámolások ügye.

A sikeres elköltöztetések sem nevezhetők egyértelműen pozitív folyamatnak. A cigányoknak a putrikból a megüresedett falusi házakba való beköltöztetése végzetes következményekkel járt a települések életére, helyi társadalmára nézve, mert nem csak a két etnikum közötti feszültségeket élezte ki, de egy olyan nagy arányú lakáspiaci eróziót is elindított a falvakban, amely a hátrányos helyzetű falvakban korábban is megmutatkozó szelektív elvándorlást menekülléssé fokozta. (KOCSIS K.- KOVÁCS K. 1999) Mindemellett a cigánytelepek jelenségét nem sikerült felszámolni, újratermelődésüket nem sikerült megakadályozni. A klasszikus cigánytelepek lakosságát CSALOG ZSOLT (1997) a cigány népesség 40%-ára, a szegregált települési viszonyok közt élők arányát 70% fölé teszi napjainkban is.

A települési szegregációnak azonban csak egyik formáját jelentik a telepek. Ezek olyan szegregált település formációk, ahol eleve a többségi társadalomtól külön telepedtek le a cigányok. Tágabb probléma az ún. "gettó-kérdés", mely során korábban nem cigányok által lakott településrészek, települési egységek válnak mind erősebben a cigány népesség lakóhelyeivé akár a hatalom központi törekvései miatt szervezett formában, akár a spontán lakosság kicserélődés fentebb vázolt sora révén. A gettó problémakörnek CSALOG Zsolt (1997)

több változatát vázolja fel, ezek azok a jellemzően a cigány népességre jellemző szegregációs formák, amelyek főként a XX. század során kialakultak:

b) Már a XIX. századtól gyakori volt az a spontán jelenség, hogy települések egy-egy utcájában koncentrálódott a cigányság (pl. Csurgó).

c) A telepek felszámolására irányuló erőfeszítések nyomán gyakran hasonló települési képződmények jöttek létre, a legértéktelenebb, műszakilag elavult utcák, körzetek váltak mindinkább homogén lakosságú gettóvá (pl. Siklós). Nem ritkán a városok központi részén, a belvárosok elöregedett, forrás hiányában nem korszerűsített zónáiban adtak szükséglakásokat, önkormányzati bérlakásokat a telepekről beköltöztetett cigányoknak. (Budapest VII., VIII. kerület, Pécs, stb.)

d) A cigánytelepek felszámolása gyakran csak formális volt, az ott lakóknak katonai célra épült barakktelepen, vagy régi uradalmi cselédházakban, majorságok elhagyott épületeiben (pl. Kaposvár) adtak szükséglakásokat. Vagy mint a Mecseki bányászat leépülése után történt, a korábbi bányász kolóniák területén jelent meg a koncentrálódó cigányság (pl. Komló Zobákakna).

e) Bár az 1964-es rendelet előírta a telepről elköltözők szórt telepítését, a gyakorlatban figyelmen kívül hagyták ezt az előírást, s az ún. "CS" csökkentett színvonalú építkezések - a felvonulási költségek megtakarításaira hivatkozva - zárt egységben, a települések szélén valósultak meg.

f) A szegregáció legújabb formája az aprófalvas térségekben tapasztalható spontán „elcigányosodás” folyamata napjainkban. (CSALOG ZS. 1997) E folyamatot mutatjuk be a következőkben.

A szocializmus évtizedeiben a cigányok körében tapasztalható városok irányába történő migrációs folyamatok már az 1980-as években tapasztalható gazdasági válságjelenségekkel, a korábban erőltetett szocialista iparvárosok preferáltságának csökkenésével mérséklődni látszottak, s egy ellentétes irányú vándorlási irány is kibontakozott a rurális térségek felé.

Az elmúlt évtizedekben különösen a hátrányos helyzetű, pangó gazdaságú, gyenge közigazgatási, kereskedelmi, kulturális funkciókkal bíró, rossz infrastrukturális, kommunális ellátottságú, elzárt területeken, aprófalvas településszerkezetű térségeinkben, illetve a hanyatló ipari körzetekben nőtt jelentős mértékben a cigány lakosság lélekszáma. (CSERTI CS. T. - FORRAY R. K. 1998)

Ezekben a hátrányos helyzetű körzetekben már a rendszerváltozás előtt is megindult egyfajta "etnikai homogenizálódási" folyamat, a kilencvenes években azonban ez a jelenség felgyorsult. Különösen megfigyelhető a folyamat a halmozottan hátrányos helyzetű aprófalvakban. Ezekből az elöregedő népességű településekből a fiatal, munkaképes, nagyobb társadalmi mobilitással rendelkező népesség eláramlik a kedvezőbb adottságú

nagyvárosokba, s a lassan elnéptelenedő falvak elértéktelenedett házaiba a máshol életterüket, megélhetési lehetőségeiket vesztett, romló szociális helyzetű társadalmi rétegek költöznek be, például a cigány népesség. Az egykori szocialista iparvárosokban a rendszerváltozás után jelentősen beszűkültek a szakképzetlen, iskolázatlan munkaerő megélhetési feltételei. Számukra a falu még mindig biztosabb egzisztenciális hátteret nyújt, hiszen adottak a háztáji termelés, gyűjtögetés feltételei.

Ám ezeknek a rétegeknek egy ilyen hátrányos helyzetű település a földrajzi mobilitás utolsó állomását, zsákutcáját is jelenti egyben, ahonnan a szociális felemelkedés esélye igen csekély. A munkaerő-piaci integráció, a munkahelyszerzés lehetősége majdnem kizárt - gondoljunk csak a munkáltatóktól való távolságra, a rossz közlekedés-földrajzi adottságokra, a munkahelyekkel rendelkező városokba történő bejárás költségeire. (CSERTI CS. T. 2000)

Ezeken a területeken a foglalkoztatás nagyon alacsony, s az infrastruktúra és a tőkebeáramlás hiánya miatt rövid távon nem is várható javulás.

Jellemző még a cigányságnak erre a halmozottan hátrányos rétegére, hogy lakókörülményei tragikusan rosszak, ami higiénés, egészségügyi és életviteli tünetekben is megmutatkozik. A munkához jutást aztán e kísérőtünetek is akadályozzák. (CSERTI CS. T. 2011)[15]

---

[15] *Irodalom:*

Berey Katalin 1991: A cigánytelepek felszámolása és újratermelődése. in: Cigánylét. (Szerk.: Utasi Ágnes – Mészáros Ágnes) MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, pp. 114-126..

Csalog Zsolt 1997: Cigánykérdés Magyarországon 1980 előtt. in: Periférián - Roma szociológiai tanulmányok. (szerk: Vajda Imre), Ariadne Kulturális Alapítvány, pp.194-224.

Cserti Csapó Tibor 2000: Hátrányos helyzetű népesség, cigány lakosság a Duna-Dráva Nemzeti Park területén.in: Konzerváció, Modernizáció, Regionalitás a Dél-Dunántúlon. (szerk.: Tóth József-Wilhelm Zoltán) PTE Földrajzi Intézet, Pécs, pp.311-324.

Cserti Csapó Tibor (2011): A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben. Metszéspontok. szerk.: Forray R Katalin; Meleg Csilla; Kéri Katalin; Barakonyi Károly; Bárdossy Ildikó; Héjj Andreas. ISBN 9 786155 181412, PTE BTK Oktatáskutató Központ és a Virágmandula Kft., Pécs, 254 p.

http://www.digitalbooks.hu/e-book/egyetemi-tankonyv/jegyzet/szociologia/a-cigany-nepesseg-a-gazdasagi-tarsadalmi-terszerkezetben

Cserti Csapó Tibor - Forray R. Katalin 1998: A cigány kisebbség iskolai oktatásának helyzete a Dombóvári Kistérségben. in: Iskolakultúra 1998/12. sz. pp. 37-44.

Huszóczy Miklós 1983: A cigány lakosság lakásgondjainak megoldásával kapcsolatos feladatokról és intézkedésekről. in: Cigányok - honnét jöttek, merre tartanak? (szerk. Szegő László), Kozmosz Könyvek, Budapest, pp.270-283.

Janky Béla 1999: Lakóhely-változtatások a cigányok körében. in: A cigányok Magyarországon. Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Budapest, pp. 73-102.

Kocsis Károly - Kovács Zoltán 1999: A cigány népesség társadalomföldrajza. in: A cigányok Magyarországon. Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Budapest, pp. 13-20.

Romániai cigánytelep
http://www.sciencecaffe.com/hu/p-2012-06-08-1400/b%C3%BCntet%C5%91perr%C3%A9-alakulhat-rom%C3%A1k-m%C3%A9rgez%C3%A9se

Várgede, cigánytelep
http://medvegyu.organic.hu/2000_09_Cseres/02/slides/File0713.html

---

Pomogyi László 1995: Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás a polgári Magyarországon. Osiris - Századvég, Budapest, 299 p.

Téglagyári-cigánytelep, Románia
http://www.szekelyhon.ro/galeriak/view/244/teglagyari-ciganytelep

Cigánytelep, Tásziákóhalma, 1934. Kálmán Kata felv.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_vilag_letra/pages/avl_05_letelepultek.htm

Cigánytelep, Pétervására, I960. Bakó Ferenc felv.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_vilag_letra/pages/avl_05_letelepultek.htm

Váralja melletti cigánytelep, Péró
http://www.sosinet.hu/cimke/ciganytelep/feed

Belterületi utca

Belterületi utca
Tuzséri utca (Cservenyák Katalin)
http://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/hiaba-jobbikos-a-ciganyok-szeretik-tuzser-a-szelsojobbot-valasztotta-87471

Belterületi utca
Baktalórántháza, Ibolya utca
http://www.szabolcs.net/romainfo/index.php?c=9&r=20&cikk=10985

Gettósodó városrészek
Székesfehérvári Széchenyi út 76.
Forrás: https://kuruc.info/r/35/117267/

Gettósodó városrészek
Budapest VIII. kerületiTavaszmező utca
http://www.origo.hu/itthon/20091009-riport-a-tavaszmezo-utcai-tamadas-helyszinerol.html

Gettósodó városrészek
http://romaklub.network.hu/blog/roma-kozosseg-cigany-klub-hirei/ciganykultura-vagy-szegenysegkultura

Gettósodó városrészek
http://romaklub.network.hu/blog/roma-kozosseg-cigany-klub-hirei/ciganykultura-vagy-szegenysegkultura

Gettósodó városrészek
http://romaklub.network.hu/blog/roma-kozosseg-cigany-klub-hirei/ciganykultura-vagy-szegenysegkultura

Gettósodó városrészek
Nagybánya, Románia
http://www.commmunity.eu/2012/06/26/a-rasszizmus-falai-es-a-szegenysegfoltok-felszamolasa

Barakképület

Fenékpuszta, 2011.
http://flickrhivemind.net/Tags/pottyant%C3%B3s/Interesting

Beás cigányok egy cselédházban , Alsópáhok, Gizella major, 1988. Németh István felv.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_vilag_letra/pages/avl_05_letelepultek.htm

Komló, Zobákakna
http://www.szellemvarosok.hu/2013/10/zobak-akna-pecs

Egykori bányászlakások
Pécs, György-telep
http://autonomia.hu/sites/default/files/v2_files/documents/285/benned_a_letra_-_komplex_telep_rehabilitacio_pecs_gyorgy-telepen.pdf

Csökkentett értékü CS lakások Sajószentpéter, Váci Mihály u.,
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/nemetek/sajoszentpeter/a_sajoszentpeteri_cigany_kisebbseg_tortenete/005_Elveszett_evszazad.htm

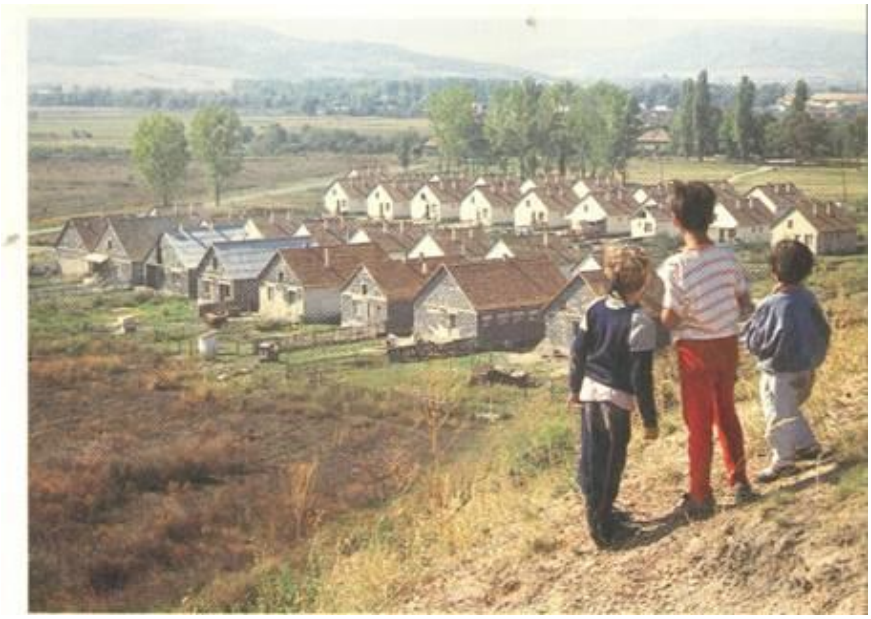

„Cs" lakások, ***Bódi László felvétele, Sajókaza, 1992***
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_magyarorszagi_ciganyok_kulturaja_etnikus_kultura/pages/amck_04_a_jelenkor.htm

"Cs"-lakás sor , Szendrőlád, 1993. Bozzi Vera felv.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_vilag_letra/pages/avl_05_letelepultek.htm

„Cs" lakások, Gilvánfa

Aprófalvas szegregáció

Aprófalvas szegregáció
http://commonline.hu/content/apr%C3%B3falvak-%C3%A9s-apr%C3%B3faiusiak-es%C3%A9lyei-2004%E2%80%932007

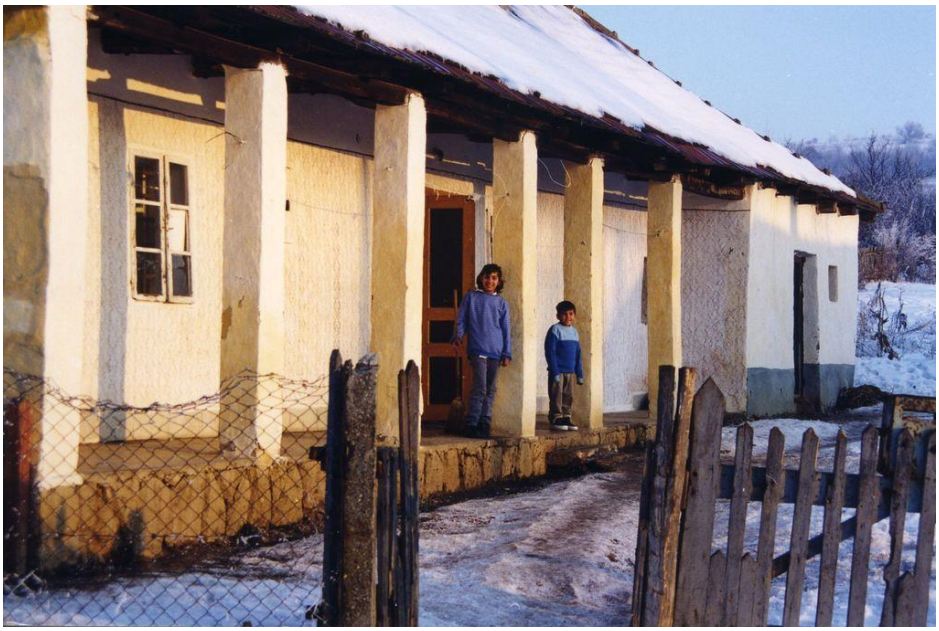

Aprófalvas szegregáció
Csenyéte, 1998.
http://medvegyu.organic.hu/1998_99_Cserehat/02/slides/File0825.html

Aprófalvas szegregáció
http://www.panoramio.com/photo/29063507

Aprófalvas szegregáció

3.4

A szegregáció folyamata és szakaszai

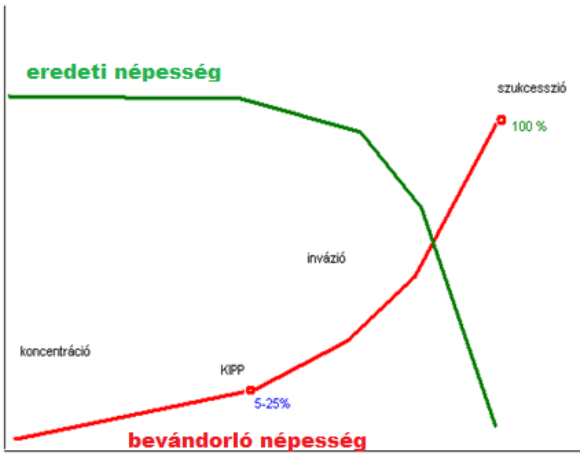

12. ábra: A szegregáció folyamata és szakaszai

3.5.

A cigány népesség hazai szegregációjának mértéke

(%)	**Belterület**	**Cigánytelep**	**Egyéb**

Budapesti iparvidék	89,7	5,0	5,3
Kelet	70,4	21,1	8,5
Alföld	76,5	12,4	11,1
Észak	63,6	32,6	3,7
Dél-Dunántúl	90,5	4,2	5,3
Nyugat	98,0	0,0	2,0
Összesen	78,4	15,4	6,1

13. ábra: A megkérdezett cigányok lakásának fekvése régió szerint
(Forrás: Janky B. 1999)[16]

3.6

A cigány népesség hazai szegregációjának mértéke

A család közvetlen környezetében lakók…	Falu	Város	Budapest	Összesen
Kizárólag cigányok	24,0	25,5	6,7	23,4
Túlnyomórészt cigányok	31,9	33,6	23,3	31,8
Vegyesen	24,5	19,0	29,2	22,3
A többség nem cigány	13,2	15,8	39,3	17,2
Nincsenek cigányok	5,4	5,2	1,7	4,9

14. ábra: A cigány háztartások megoszlása a lakókörnyezeti szegregáltság mértéke szerint településtípusonként (%)– 2003.
(Forrás: Kemény- Janky-Lengyel, 2004)[17]

3.7

Teszt a szegregáció témaköréhez

1.	Szegregációnak a településszociológia azt a jelenséget nevezi, amelynek során a különféle társadalmi rétegek az iskolázottság, foglalkozás, vagyoni helyzet, életkörülmények alapján elhatárolódnak egymástól.	igaz	hamis

[16] *Irodalom:*
Janky Béla 1999: Lakóhely-változtatások a cigányok körében. in: A cigányok Magyarországon. Magyarország az ezredfordulón - Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Budapest, pp. 73-102.

[17] Kemény István-Janky Béla-Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2004.

2.	A lakóhelyi szegregáció megtörténhet egy-egy városrészen belül, egy településen belül, de a településhálózat különböző elemei vonatkozásában is.	igaz	hamis
3.	A városszociológia kialakulásában és a szegregáció jelenségeinek vizsgálatában döntő jelentőségű volt az ún. chicagói iskola, amelynek neves képviselői: Robert E. Park, Ernest W. Burgess és Roderick D. McKenzie.	igaz	hamis
4.	A humánökológusok szerint a városok térbeli szerveződésében törvényszerűségek mutathatók ki, ahol a környezeti viszonyok, a tér szerkezete, fizikai struktúrája, az élet tárgyi feltételei meghatározó erővel bírnak.	igaz	hamis
5.	A nagyvárosok szerkezeti modelljében megfigyelhető törvényszerűségek szerint a belvárost az ún. átmeneti övezet veszi körül, amely a felső rétegeknek a lakóhelyeit tömöríti.	igaz	hamis
6.	A lakóhelyi szegregáció a koncentráció fázisával indul, ekkor még csak szórványosan költöznek a érintett területre szegényebb, alacsonyabb presztízsű családok.	igaz	hamis
7.	A népességcsere felgyorsuló szakasza az ún. kipp-pontnál következik be, amikor az alacsony presztízsű népesség aránya eléri az 50%-ot.	igaz	hamis
8.	A szegregáció befejező szakasza az invázió, amikor teljesen kicserélődik a vizsgált városrész eredeti lakossága.	igaz	hamis
9.	A slum és gettó kifejezést egyaránt az építészetileg elértéktelenedő, műszakilag leromló, a közszolgáltatásokat egyre inkább nélkülöző városrészekre használja a szakirodalom.	igaz	hamis
10.	A gettó kifejezés sajátos belső érték- és normarendszerrel, saját szubkultúrával jellemezhető városrészeket takar.	igaz	hamis
11.	Hazánkban már a Mária Terézia kora-beli letelepítésre irányuló rendeletek tiltották a telepszerű, szegregált letelepítést.	igaz	hamis
12.	Magyarországon az 1960-as évek pártpolitikai célkitűzéseinek hatására a klasszikusnak mondható cigánytelepek jelenségét teljesen felszámolták, helyettük azonban új szegregációs formák alakultak ki.	igaz	hamis
13.	A cigányoknak a putrikból a megüresedett falusi házakba való beköltöztetése végzetes következményekkel járt a települések helyi társadalmára nézve, mert nagyarányú lakáspiaci eróziót is elindított az érintett falvakban.	igaz	hamis
14.	A szegregáció legújabb formája hazánkban az aprófalvas térségekben tapasztalható spontán etnikai homogenizáció folyamata, amely csak a rendszerváltás utáni időszakban figyelhető meg.	igaz	hamis

4.1.

A magyarországi cigány népesség lakókörülményei

	1971	**1993**	**2003**
szilárd falazatú lakások aránya	33	80	
földes padlójú lakások aránya	61	10	4

ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások aránya	8	65	72
vízöblítéses WC a lakáson belül	3		51
elektromos hálózatra csatlakozó lakások aránya	56		98

15. ábra: Különböző mutatók változása a cigányok lakásait illetően (Forrás: Kemény- Janky-Lengyel, 2004)

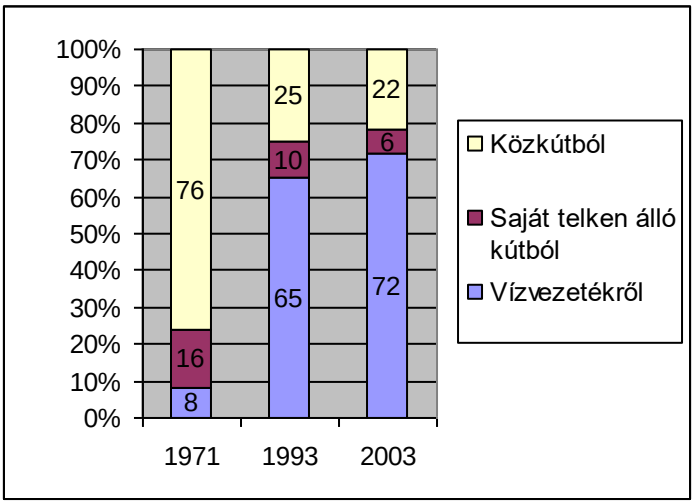

16. ábra: A cigányok lakásainak vízszerzési lehetősége (KEMÉNY-JANKY-LENGYEL, 2004)

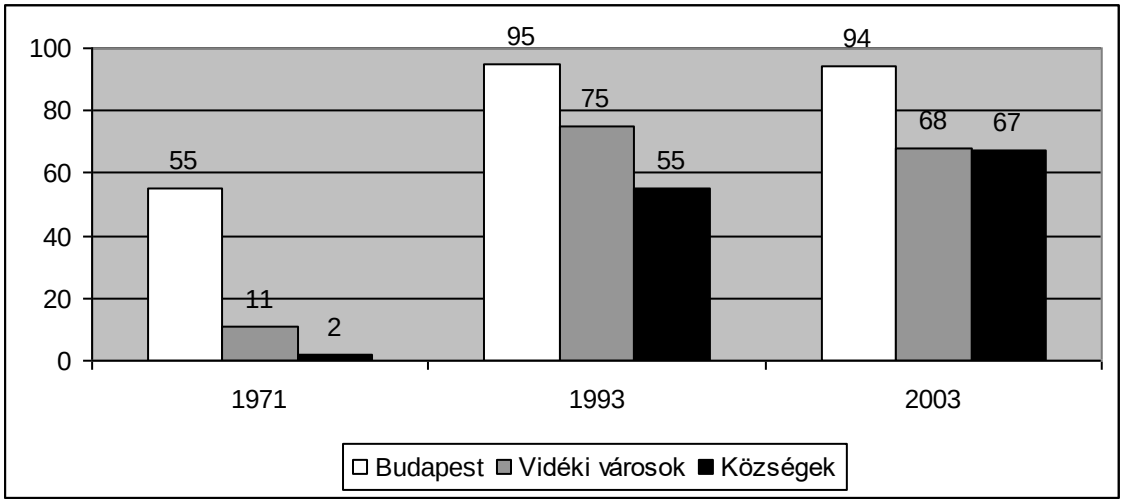

17. ábra: A cigányok lakásainak vezetékes vízzel való ellátottsága településtípusonként (%) (KEMÉNY-JANKY-LENGYEL, 2004)

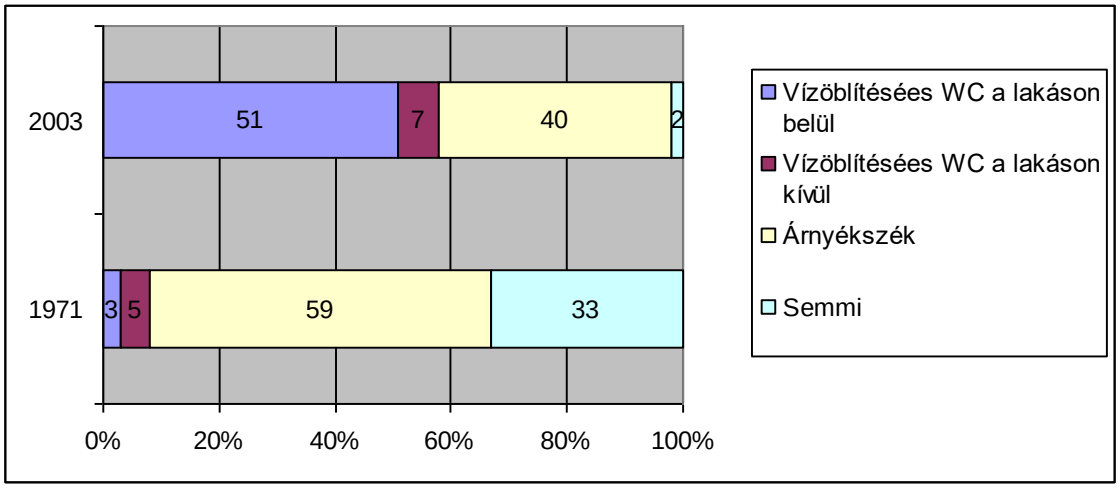

18. ábra: A cigányok lakásainak megoszlása a szerint, milyen WC van a lakásban
(KEMÉNY-JANKY-LENGYEL, 2004)

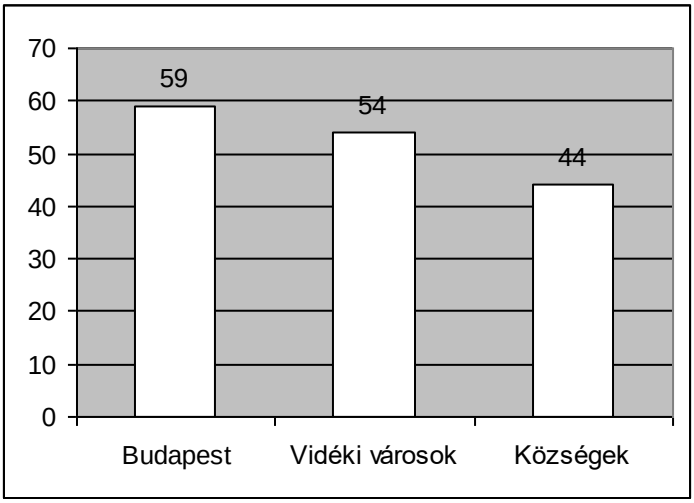

19. ábra: A cigányok lakásainak vízöblítéses WC-vel való ellátottsága településtípusonként (%), 2003.
(KEMÉNY-JANKY-LENGYEL, 2004)

(%)	1 szobás lakás	2 szobás lakás	3 v. több szobás
Teljes lakásállomány	17	43	40
Romák lakásai	33	43	24

20. ábra: Az ország lakásállományának és a cigány lakásállomány különbségei – 1994

(Forrás: KEMÉNY I. 1998)[18]

[18] *Irodalom:*
Cserti Csapó Tibor (2011): A cigány népesség a társadalmi-gazdasági térszerkezetben. Metszéspontok. szerk.: Forray R Katalin; Meleg Csilla; Kéri Katalin; Barakonyi Károly; Bárdossy Ildikó; Héjj Andreas. ISBN 9 786155 181412, PTE BTK Oktatáskutató Központ és a Virágmandula Kft., Pécs, 254 p.

4.2.

A roma/cigány/traveller csoportok lakókörülményei Európa egyes országaiban - képanyag

Spanyolország – Granada Sacremento városnegyede szegregált cigány barlanglakásokkal

http://www.digitalbooks.hu/e-book/egyetemi-tankonyv/jegyzet/szociologia/a-cigany-nepesseg-a-gazdasagi-tarsadalmi-terszerkezetben

Kemény István-Janky Béla-Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2004.

Kemény István 1998: A magyarországi roma (cigány) népességről. in: Tanulmányok a cigányság társadalmi helyzete és kultúrája köréből. (szerk.: Kovalcsik Katalin), Tanítók kiskönyvtára 9., Budapest

Spanyolország – Granada Sacremento negyed, barlanglakás

Spanyolország – Granada Sacremento negyed
(forrás: Palabras que excluyen. Un breve resumen sobre el proyecto .Taller ACSA - Taller de Antropología y Ciencias Sociales Aplicadas. 2014.)

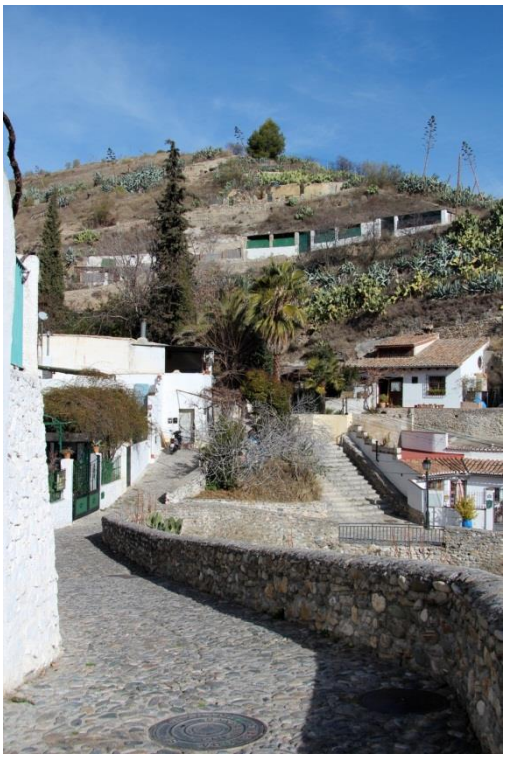

Spanyolország – Granada Sacremento negyed
(forrás: Palabras que excluyen. Un breve resumen sobre el proyecto .Taller ACSA - Taller de Antropología y Ciencias Sociales Aplicadas. 2014.)

Olaszország
(forrás: Parole che escludono. Scheda sintetica del progetto. Fondazione Giovanni Michelucci Onlus CREAa - Centro di Ricerche etnografiche e di Antropologia applicata “Francesca Cappelletto” - Università di Verona. Fiesole, Italy, 2014.)

Olaszország
(forrás: Parole che escludono. Scheda sintetica del progetto. Fondazione Giovanni Michelucci Onlus CREAa - Centro di Ricerche etnografiche e di Antropologia applicata “Francesca Cappelletto” - Università di Verona. Fiesole, Italy, 2014.)

Olaszország
(forrás: Parole che escludono. Scheda sintetica del progetto. Fondazione Giovanni Michelucci Onlus CREAa - Centro di Ricerche etnografiche e di Antropologia applicata “Francesca Cappelletto” - Università di Verona. Fiesole, Italy, 2014.)

Olaszország
(forrás: Parole che escludono. Scheda sintetica del progetto. Fondazione Giovanni Michelucci Onlus CREAa - Centro di Ricerche etnografiche e di Antropologia applicata “Francesca Cappelletto” - Università di Verona. Fiesole, Italy, 2014.)

Olaszország
(forrás: Parole che escludono. Scheda sintetica del progetto. Fondazione Giovanni Michelucci Onlus CREAa - Centro di Ricerche etnografiche e di Antropologia applicata “Francesca Cappelletto” - Università di Verona. Fiesole, Italy, 2014.)

Horvátország – Varazsd melleti szegregált cigánytelep – 2014.

Horvátország – Varazsd melleti szegregált cigánytelep – 2014.

Pécs, György-telep – közösségi házfestés (terület, ingatlanok fejlesztése)
(fotó: Balatonyi Virág, 2014. In: Balatonyi Judit – Baracsi Kitti – Cserti Csapó Tibor – Orsós Anna: Wor(l)ds wich exclude - Kirekesztő szavak – kizárt világok. Javaslatok a roma/cigány népességgel kapcsolatos lakhatási politikák megfogalmazásához - országos és helyi intézmények lakhatással kapcsolatos dokumentumainak szövegelemzése alapján. (Szerkesztette: Cserti Csapó Tibor) Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2014. *)

Pécs, György-telep
fotó: Khetanipe Egyesület, 2013.

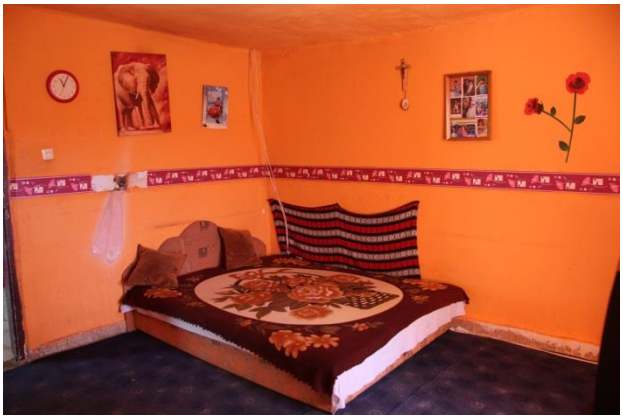

fotó: Silvia Paggi, Velény 2014.

Pécs, György-telep
fotó: Khetanipe Egyesület, 2013.

fotó: Silvia Paggi, Velény 2014. (In: Balatonyi Judit – Baracsi Kitti – Cserti Csapó Tibor – Orsós Anna: Wor(l)ds wich exclude - Kirekesztő szavak – kizárt világok. Javaslatok a roma/cigány népességgel kapcsolatos lakhatási politikák megfogalmazásához - országos és helyi intézmények lakhatással kapcsolatos dokumentumainak szövegelemzése alapján. (Szerkesztette: Cserti Csapó Tibor) Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2014. *)*

Skócia
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/1409554.stm

Nagy-Britannia
http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/7957706/Number-of-travellers-caravans-leapt-under-Labour.html

Nagy-Britannia
http://www.gardencourtchambers.co.uk/area/romani-gypsy-traveller-rights

Szlovákia
https://www.stormfront.org/forum/t241303

Szlovákia
https://www.stormfront.org/forum/t241303/

Szlovákia
https://www.stormfront.org/forum/t241303/

Szlovákia
http://siqueiros.com/personal-work/slovakian-gypsies/some-slovakian-gypsies-13/